

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 07-2545 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

בעניין: מרים בילו
 ע"י ב"כ עו"ד ג' אלדן

התובעת

- נ ג ד -

1. עיריית חולון
2. החברה לפיתוח תיאטרון, אומנות, מוזיקה ומחול,
חולון בע"מ
3. החברה לבילוי ובידור (חולון) בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד ש' פרידון

הנתבעות

פסק - דין

1. עניינה של התביעה זכויות יוצרים בציורים ובדמויות המוצגים בתערוכת הקבע במוזיאון הילדים בחולון, אשר על הקמתו וניהולו הופקדו מטעם עיריית חולון הנתבעות 2-3 (להלן: "המוזיאון"). מדובר במוזיאון ייחודי, אשר אינו מציג יצירות אמנות, אלא מאפשר לילדים התנסות חווייתית ואינטראקטיבית במסלול פעולות שנבנה במיוחד עבורם. המסלול בנוי סביב תסריט שנכתב במיוחד עבור המוזיאון, ובמהלכו נחשפים הילדים לסיפורן של דמויות שונות. התובעת עותרת למתן פסק דין המצהיר כי זכויות היוצרים בדמויות שיצרה, המשמשות את הנתבעות במוזיאון, הן קניינה הבלעדי. כמו כן, עותרת התובעת לצו האוסר על הנתבעות לעשות כל שימוש בדמויות אלו ללא הסכמתה.

2. התביעה הוגשה בשנת 2004 כהמרצת פתיחה, וביום 23.10.07 הורה כב' הנשיא א' גורן על העברתה לפסים של תובענה רגילה (עמ' 11 לפרוטוקול). התובעת בחרה שלא להגיש כתב תביעה מתוקן ולהסתמך על התצהיר שצרפה להמרצת הפתיחה. גם הנתבעות לא הגישו כתב הגנה, אולם הן הגישו תצהירים נוספים על אלו שצרפו לתגובותיהן להמרצת הפתיחה. ביום 19.9.10 הועבר אלי התיק לשמיעת ההוכחות.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

התביעה הוגשה תחילה גם נגד שני נתבעים נוספים – אורי אברמסון וחברת מבטים בע"מ שבבעלותו, אשר נשכרו על ידי הנתבעות כדי לתכנן ולבצע את הקמת המוזיאון. אך ביום 6.12.11, נוכח הודעת בא-כוחם של הנתבעים 4-5 כי אין להם התנגדות למתן פסק דין כמבוקש, ניתן פסק דין חלקי נגדם. ב"כ התובעת ביקש לחקור את כל המצהירים שהגישו תצהירים מטעם אברמסון.

3. התובעת הינה אומנית העוסקת מזה שלוש שנה בעיצוב משחקים, לומדות, צעצועים, אנימציות ועוד (סעיף 3 לתצהירה). הנתבעות 2-3 הן מי שהקימו את מוזיאון הילדים בחולון ומנהלות אותו, והן פעלו ופועלות לצורך זה כזרוע של עיריית חולון (הנתבעת 1). לשם תכנון המוזיאון פנו הנתבעות בשנת 1995 לאורי אברמסון, מומחה בעל ניסיון בתכנון ובהקמת מוזיאונים, שעבד באמצעות חברות שבשליטתו (אלו יכוננו כולם יחדיו: "אברמסון"). בשנת 1996 לערך נוצר קשר בין התובעת לבין אברמסון, אשר הציע לה לקחת חלק בעיצוב ובאיור הדמויות שיוצבו במוזיאון. התובעת התבקשה לעצב באמצעות ציורים מספר דמויות בהתאם לתסריטים שנכתבו על ידי אחרים. הצדדים חלוקים בשאלה מתי בדיוק החלה התובעת לעצב את הדמויות או לציירן. התובעת טוענת כי כבר בשנת 1996 החלה במלאכה, וכי תחילה עוצבו הדמויות לפי תסריט שכתבה אשתו של מר אברמסון. הנתבעות טוענות כי אשתו של אברמסון מעולם לא היתה מעורבת בפרויקט, וכי התסריט נכתב כולו על ידי נוגה אלגום (להלן: "אלגום"), שנשכרה לצורך כך על ידי הנתבעות בשנת 1998. לפיכך, טוענות הנתבעות כי התובעת לא היתה יכולה להתחיל בעיצוב הדמויות לפני כן. מחלוקת זו נוגעת לשאלת הזכויות בדמויות המוצגות במוזיאון, ואדון בה בהמשך.

התובעת עיצבה בציורים ובשרטוטים עשר דמויות שונות, שנועדו להצגה במוזיאון הן בדו-מימד והן בתלת-מימד (נספחים 1-10 לתצהירה). כפי שיובהר בהמשך, יש להבחין בין הציורים או האיורים של התובעת לבין הדמויות הספרותיות שהציורים מבוססים עליהן (להלן: "הציורים" ו"הדמויות"). הנתבעות טוענות כי התובעת לא היתה זו שהגתה והמציאה את הדמויות, כולל השם והאפיון שלהן (למשל, "הינשול" המפורסם, שהינו ספק ינשוף ספק חתול); היא רק נתבקשה להכין איורים שלהן, כדי להעניק ביטוי חזותי (ויזואלי) לאותן דמויות ספרותיות שפותחו בידי התסריטאית נגה אלגום (עדות אלגום בעמ' 22-23 וסעיף 6 לתצהירה). התובעת, לעומת זאת, מכירה אמנם בכך שאין לה זכויות יוצרים ביצירה הספרותית הטקסטואלית, קרי: התסריט של אלגום בו מופיעות הדמויות, כפי שאישר בא-כוחה (עמ' 7 לפרוטוקול). אך לטענתה, היא היתה זו שעיצבה את הדמויות הויזואליות, ויש לה זכויות יוצרים בדמויות אלו (עמ' 7). לכן הדגישה התובעת כי עבודתה איננה הכנת "איורים" בלבד, כפי שטוענות הנתבעות, אלא עיצוב ויזואלי של הדמות בתלת-מימד, וכי היא הכינה ומסרה לאברמסון תוכניות מפורטות שכללו חיתוכים לביצוע הדמות בתלת-מימד (עמ' 8-9). לאור מחלוקת זו, מקפידה התובעת להתייחס לכל אורך הדרך לזכויותיה ב"דמויות", בעוד שהנתבעות מתייחסות ל"איורים" שייצרה התובעת. סוגיה זו תידון בהמשך.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

4. התובעת לא חתמה על הסכם עם גורם כלשהו הקשור בהקמת המוזיאון – לא עם מי מהנתבעות, ולא עם מר אברמסון והחברה שבבעלותו – והיא מדגישה כי מעולם לא העניקה רישיון לגורם כלשהו לעשות שימוש ביצירותיה (סעיפים 19 ו-34 לתצהירה). אברמסון טען בתצהירו כי הבהיר לתובעת שהאיומים נועדו למוזיאון הילדים בחולון, וכי זכויות היוצרים בהם יוקנו לנתבעות, בתמורה לתשלום כספי שישולם לה על ידן (סעיף 17 לתצהירו ומכתבו שצורף כנספח ה' לתצהירו). אברמסון אף ציין כי כך מקובל בעבודה מול מוזיאונים (סעיף 18 לתצהירו). אך בעדותו אמר כי מעולם לא שוחח עם התובעת בנושא זה, (עמ' 50). התובעת, לעומת זאת, טענה כי לא סוכס עימה דבר בנוגע לשימוש בדמויות ובציורים שיצרה, וכי בכל מקרה לא היתה מעבירה את זכויות היוצרים ביצירותיה - אלא רק מעניקה רישיון לשימוש בהן (עמ' 16 לעדותה).

התובעת הודתה כי התעלמה ממספר פניות של אברמסון שנעשו אליה בנושא הסדרת זכויותיה, והוסיפה כי ציפתה שבטרים יפתח המוזיאון את שעריו לציבור תדאגנה הנתבעות לסכם עימה את תנאי השימוש בדמויות ובציורים (סעיפים 19-20 לתצהירה). הנתבעות טענו כי שילמו לאברמסון עבור זכויות היוצרים בדמויות ובציורים, וכי לא היו מודעות כלל לקיומה של התובעת ולעובדה שהיא זו שהכינה את הציורים (סעיפים 15 ו-36 לתצהיר אסתר גלעדי, מנכ"ל הנתבעת 3 בתקופה הרלוונטית – להלן: "גלעדי"). אברמסון הודה כי בהסכם בינו לבין הנתבעות, הוא ויתר לטובתן על כל זכויות היוצרים שעשויות להיות לו בעבודות שיבצע במסגרת הפרויקט. אך הוא לא טען כי רכש את זכויות היוצרים ביצירותיה של התובעת, או כי העבירן לנתבעות.

5. אין חולק כי התובעת לא קיבלה עד עצם היום הזה תמורה כלשהי עבור עיצוב הדמויות והציורים, ואף לא עבור הצגתם במוזיאון במשך למעלה מעשר שנים. לטענת הנתבעות, הן שילמו לאברמסון עבור הציורים, והוא זה שהיה צריך לשלם לתובעת. אברמסון טוען כי לא קיבל תשלום עבור הציורים של התובעת, וכי הנתבעות היו אמורות להתקשר בהסכם עם התובעת ולשלם לה ישירות עבור עבודתה וזכויותיה בדמויות שעיצבה ובציורים. התובעת הודתה כי אברמסון פנה אליה לא פעם בעניין זה, וביקש כי תגיש לו הצעת מחיר עבור עבודתה, אך היא התעלמה מפניותיו שכן חששה (לא ברור מדוע) כי מטרתן למזער את חלקה בפרויקט ולהדיר רגליה ממנו (סעיפים 15-16 ו-18 לתצהיר התובעת). ביום 19.5.99 שלח אברמסון מכתב לתובעת (אף ששמה נרשם במכתב באופן שונה משמה בתביעה), עם העתק לאסתר גלעדי, מנכ"ל הנתבעת 3 (נספח ד' לתצהיר אברמסון). במכתב ביקש אברמסון מן התובעת להעביר הצעת מחיר כתובה בעבור עבודתה. אברמסון גם ציין כי אין ויכוח שהתובעת זכאית לשכר, אולם על מנת לקבל את שכרה עליה להעביר הצעת מחיר כתובה. התובעת התעלמה גם ממכתב זה.

6. בראשית שנת 2001 נפתח מוזיאון הילדים לקהל הרחב. אין מחלוקת כי חמש מן הדמויות שעיצבה התובעת בציוריה משמשות בתצוגה הקבועה של המוזיאון, במסלול הנקרא "עולמות הילדות" (ראה עדותה המתפתלת של גלעדי בעמ' 39 וכן ההודאה שבסעיף 12 לסיכומי הנתבעות).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

לטענת התובעת, מדובר בעצם בשש דמויות, כאשר אחת מהן (המכונה "שומר היער") מורכבת למעשה מארבע דמויות זהות של אחת מחמש הדמויות האחרות (המכונה "טוטם"). התובעת ביקרה במוזיאון בסמוך לאחר פתיחתו והיתה מודעת לשימוש ביצירותיה, אך לא עשתה דבר. לדברי התסריטאית נגה אלגום, התובעת אמרה לה באותו ביקור כי היא ממתינה לראות אילו שימושים נוספים יעשו ביצירותיה, ואז תגיש תביעה (סעיף 9ב. לתצהיר אלגום). ואמנם, רק שנתיים מאוחר יותר, ביום 11.3.03, שלח בא כוחה, לראשונה, מכתב אל מנהל המוזיאון, בו טען כי הזכויות בדמויות שייכות לתובעת ודרש ממנו להסדיר לאתגר את המשך השימוש בדמויות (נספח 13 לתצהיר התובעת). מנכ"ל המוזיאון השיב במכתב לקוני מיום 17.3.03 בו נאמר כדלקמן: "מוזיאון הילדים בחולון עבד מול אורי אברמסון. כל זכויות היוצרים לעבודה שהוגשה הן של המוזיאון" (נספח 14 לתצהיר התובעת). מן העדויות שלפני עולה כי בהמשך נוהלו בין הצדדים מגעים בניסיון להסדיר את המחלוקת, אך אלו לא צלחו. בעקבות כך הוגשה התביעה שלפני.

7. לטענת התובעת בכתב התביעה, היא בעלת זכויות היוצרים בדמויות ובציורים שצורפו לתצהירה. כל המעורבים בפרויקט, לרבות הנתבעות, ידעו היטב כי היא הציירת ומעצבת הדמויות בהן נעשה שימוש במוזיאון. אף על פי כן, הנתבעות עשו שימוש בדמויות שעיצבה מבלי לקבל את רשותה ומבלי להסדיר את זכויות השימוש בהן. הנתבעות אף הכניסו שינויים בחלק מן הדמויות, ללא רשותה, והן גם מוכרות ללא רשות מוצרים המעוצבים על פי הדמויות. מעשי הנתבעות מהווים הפרה של זכויות היוצרים של התובעת בדמויות, והיא זכאית לצו האוסר עליהם להשתמש בהם.

8. לטענת הנתבעות, לצורך הקמת מוזיאון הילדים הן חתמו על מספר הסכמים עם אברמסון וחברות שבשליטתו (יכוננו להלן יחדיו: "אברמסון"), אשר נטלו על עצמם את האחריות המלאה לתכנון וביצוע המוזיאון ותצוגותיו. בהסכמים אלו הובהר כי כל העבודות הקשורות למוזיאון, וכל הזכויות בהן, יהיו בבעלות הנתבעות. הזכויות הנתבעות על ידי התובעת נרכשו אף הן מאברמסון על ידי הנתבעות. לחלופין, התובעת מנועה מלטעון כיום לזכויות בדמויות נוכח שתיקתה במשך שנים רבות בהן לא עמדה על זכויותיה. בהתנהלותה, מנעה התובעת מהנתבעות את האפשרות להסדיר את הנושא מבעוד מועד.

ב. תמצית טיעוני הצדדים בסיכומיהם

9. בסיכומיה טוענת התובעת כי לא יכולה עוד להיות מחלוקת בנוגע להיותה יוצרת הדמויות נשוא התביעה. כמו כן, הוכח כי הנתבעות ידעו שהתובעת היא יוצרת הדמויות. נציגי הנתבעות נפגשו עם התובעת, והם גם קיבלו מאברמסון את העתק המכתב בו הוא מבקש מן התובעת להגיש לו הצעת מחיר עבור עבודתה. התובעת מעולם לא התקשרה בחוזה כתוב עם הנתבעות או עם אברמסון, ולא העבירה למי מהם את זכויות היוצרים בדמויות. לפיכך, אין רבותא בטענת הנתבעות לפיה רכשו

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

את זכויות היוצרים בדמויות מאברמסון. ממילא, טענה זו התבררה כבלתי נכונה. נוכח האמור לעיל, ובפרט לאור חוסר תום ליבן של הנתבעות, אשר במשך שנים רבות עושות שימוש בדמויות של התובעת על אף טענותיה בעניין זה, התובעת זכאית לסעד של צו הצהרתי בנוגע לזכויותיה בדמויות, וכן לצו מניעה קבוע האוסר על הנתבעות להוסיף לעשות שימוש ביצירותיה.

10. לטענת הנתבעות, אלגום היא היוצרת של הדמויות הספרותיות, אשר היוו בסיס לדמויות אותן עיצבה התובעת. אלגום היא שהעניקה לדמויות את מאפייניהן. לתובעת היו אם כן זכויות אך ורק באיורים שהיא איירה, אך לא בדמויות עצמן. לפיכך, התובעת אינה יכולה למנוע מהנתבעות ליצור דמויות חדשות ושונות על בסיס הדמות הספרותית. זאת ועוד, הנתבעות רכשו את זכויות היוצרים באיורים של התובעת מאברמסון. למעשה, במועדים הרלוונטיים הנתבעות לא ידעו כלל על קיומה של התובעת, שכן כל האיורים הוצגו להן באמצעות אברמסון. בכל מקרה, האיורים מהווים יצירה מוזמנת לפי סעיף 15(א) לחוק זכויות יוצרים, 1911 ולכן, בהעדר הסכם הקובע ההיפך, האיורים שייכים למזמין.

הנתבעות טוענות כי התובעת התנהלה בחוסר תום לב. היא ידעה היטב שהנתבעות אינן עושות שימוש בכל הדמויות שאיירה עבורן, ואף על פי כן כללה גם דמויות אלו בתביעתה. התובעת גם המתינה שנים עם הגשת התביעה, ובכך הגדילה את נזקיהן של הנתבעות. התנהלות זו מצדיקה דחיית הבקשה לצו מניעה, שהוא סעד מן היושר המחייב את התובע לנהוג בתום לב ובניקיון כפיים.

11. בסיכומי התשובה טוען ב"כ התובעת כי סעיף 15(א) לחוק זכויות יוצרים, 1911 איננו חל על הדמויות המצוירות נושא התביעה, שכן אלו אינן "פיתוח", "צילום" או "תמונה" כהגדרת הסעיף. עוד נטען כי רק במקרים חריגים יימנע בית המשפט מליתן סעד להגנה על זכות הקניין, וההלכה היא כי יש להעניק סעד של צו מניעה במקרה כזה גם למי שהתנהגותו המוסרית איננה מעוררת אהדה.

ג. דין

שאלת הזכויות וההפרה

12. חוק זכות יוצרים, 1911 חל על התביעה דנן. אמנם סעיף 78(א) לחוק זכות יוצרים, תש"ח-2007, אשר נכנס לתוקף ביום 25.5.08, קובע כי הוראות החוק יחולו גם על יצירה שנוצרה לפני יום התחילה. אולם סעיף 78 (ג) קובע כי: "על פעולה ביצירה שנעשתה לפני יום התחילה לא יחולו הוראות פרק ח' לעניין הפרה של זכות יוצרים או זכות מוסרית ולעניין תרופות, וימשיכו לחול

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

לגביה, לעניינים אלה, הוראות הדין הקודם". סעיפים 78(ה)-78(ו) מורים כי גם בכל הנוגע לבעלות בזכות היוצרים או לדרך העברתה, יוסיפו לחול הוראות החוק הישן.

אין מחלוקת כי הצוירים והשרטוטים נשוא תביעה זו (נספחים 10-1 לתצהיר התובעת) הינם "יצירה אומנותית", המוגנת מכוח סעיף 11(1) לחוק זכות יוצרים, 1911. סעיף 35(1) לחוק מגדיר "יצירה אומנותית" כדלקמן: "יצירה אומנותית" כוללת עבודות ציור, שרטוט, פיסול ומלאכת-אמנות ומעשי-אמן אדריכליים ופיתוחים וצילומים".

תנאי להגנה של זכות יוצרים על "יצירה אומנותית" הוא שעסקינן ביצירה מקורית. בע"א 513/89 אינטרלוגו איי.אס. נ' אקסין-ליינס ברוס. אס.איי. פ"ד מ"ח (4) 133 הבהיר כבי הנשיא מ' שמגר כי "מקוריות" משמע יצירה עצמאית, פרי יצירתו של מחברה, המקיימת מידה מסוימת של יצירתיות. מושג היצירתיות הוגדר בצורה רחבה, כך שהדרישה היא שהיצירה תהיה "תוצר של השקעה מינימלית של משאב אנושי כלשהו" (עמ' 172-173; וראה גם ע"א Krone A.G. 3422/03 נ' ענבר פלסטיק משוריין, פ"ד נט(4) 365). אין ספק שהצוירים נשוא התביעה עונים לדרישה זו, ואף המצהירה מטעם הנתבעות, נגה אלגום, אמרה בהתייחסה לעבודת התובעת: "היא עשתה עבודה מקסימה... יש הרבה מאוד מקוריות בעבודה שלה" (עמ' 23).

13. אין בסיס לטענת הנתבעות שהיתה רק דרך אחת לצייר את הדמויות לפי התסריט של אלגום. אלגום עצמה העידה כי ניתן היה לעצב את הדמויות בדרכים שונות. לדבריה:

"...ומה שהתובעת עשתה ברוב כשרונה יכלה לעשות אותו בעוד כל מיני דרכים, אבל עדיין האפיונים של העיניים הגדולות, של הציצית שזה גם אוזניים. האפיונים הוויזואליים מאד הגיוניים לנוכח הצד הטקסטואלי של הדברים. אם היה מאייר אחר הייתי מקבלת אני חושבת תוצאה די דומה. יש הרבה מאד מקוריות בעבודה שלה. המקוריות זה היכולת שלה לתרגם משהו טקסטואלי למשהו ויזואלי, תלת מימדי גם, היא ציירה את זה מכל מיני זוויות, ולתת לזה את הצבעוניות שלה, לכל אומן את היכולת שלו" (עמ' 23).

העובדה שישנם מספר מאפיינים שהיו מופיעים בכל ציור המבוסס על הדמויות המתוארות בתסריט, אינה מבטלת את המקוריות והיצירתיות של עיצובי התובעת, כפי שהודתה אלגום. אינני סבור כי אם מאייר אחר היה מבצע את העבודה, התוצאה היתה בהכרח דומה לעבודת התובעת. לראיה, אלגום העידה כי פסלי החוצות בעיר חולון, המבוססים על הדמויות שבתסריט שכתבה, אינם מבוססים על ציוריה של התובעת, וכי הם נראים שונים מן הפסלים שבתצוגה במוזיאון. לדבריה:

"לדעתי בפסלי החוצות אין את הינשול של התובעת. זה לא נראה כמו הינשול של התובעת, כי זה מכוּע... הדמות שונה... יש לה את האפיונים הבסיסיים

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

שיש לחיה המורכבת מחתול וינשוף יחדיו. מעבר לקוי מתאר אלה המתבקשים מעצם השם, יתכן ויש דמיון למה שהתובעת עשתה... (עמ' 24).

כאמור, המקוריות והיצירתיות הדרושות לצורך קבלת הגנה של זכות יוצרים הינן מינימאליות, ויצירותיה של התובעת עונות על דרישות אלו ללא צל של ספק.

14. לאחר התפתחויות רבות ומיותרות הודו הנתבעות כי התובעת היא שציירה את הדמויות, אשר היוו בסיס לדמויות התלת-ממדיות המוצבות בתצוגה (ראה עדות גלעדי בעמ' 39). כך טענה התובעת (סעיף 11 לתצהירה), וכך העידו גם אברמסון (עמ' 48, 50 וסעיף 16 לתצהירו) ואלגום (עמ' 22, 26). התובעת לא רק עיצבה מבחינה חזותית את הדמויות בציוריה, אלא אף הכינה תכניות ושרטוטים של חיתוכים לשם המרת הציורים לדמויות תלת-מימדיות; תוכניות אלו היא מסרה לאברמסון (עמ' 9-8 לפרוטוקול ונספחים 2 ו-11 לתצהירה). הנתבעות טענו כי הדמויות פותחו ואופיינו על ידי נוגה אלגום, אשר כתבה את התסריט עליו התבססה התצוגה, ולכן זכויותיה של התובעת מוגבלות לציורים שהכינה על בסיס אפיון הדמויות שבתסריט. אלגום טענה: "**לשם כתיבת התסריט לחוויה זו, פיתחתי את הדמויות לעיל, אפיינתי אותן וקראתי להן בשם**"; התובעת העניקה לדמות הספרותית שבתסריט את העיצוב הויזואלי – הבהירה אלגום (סעיף 6 לתצהירה ועמ' 22-23 ו-26 לעדותה). כך גם העידה גלעדי (עמ' 43).

נראה לי כי המחלוקת בין הצדדים נובעת מבלבול מושגים ושהיא סמנטית בעיקרה: התובעת איננה סבורה כי יש לה זכויות בדמות המאופיינת בתסריט של אלגום, ואילו הנתבעות אינן סבורות כי הן זכאיות לעשות שימוש בדמויות המאוריות שעיצבה התובעת (אם לא העבירה להן זכויות אלו). יש להבחין בין הזכויות בדמויות החזותיות שהתובעת עיצבה בציוריה ושרטוטיה – מחד, לבין הזכויות בדמויות הספרותיות או דרמטיות (אם נערך סרט על סמך התסריט) שפותחו בתסריט שכתבה אלגום, ושהתובעת רק העניקה להן ביטוי חזותי. התובעת יכולה לטעון לזכויות יוצרים אך ורק בדמויות הויזואליות שעיצבה, כפי שהן מופיעות בציוריה, אך לא בדמויות הספרותיות או הדרמטיות המבוססות כל-כולן על התסריט של אלגום (בהנחה שדמויות אלו מוגנות כיצירה עצמאית ונפרדת מהתסריט). אכן, ב"כ התובעת הודיע בעת הדיון: "**מעולם לא טענו שיש לנו זכות יוצרים ביצירה הספרותית הטקסטואלית, אלא רק בזכות הויזואלית**" (עמ' 7). מן הראוי לעשות סדר בעובדות, ולהבהיר את המצב המשפטי לאור ההלכות המשפטיות הנוגעות לעניין.

15. התובעת החלה בעבודתה עוד בטרם נחתם החוזה עם אלגום, בשנת 1998, ובטרם החלה אלגום בכתיבת התסריט (סעיף 9 לתצהיר ועמ' 8-7). דברים אלו אושרו על ידי אברמסון, אשר העיד כי כבר בשנת 1996 החל "**לחלום על הדמויות**" ביחד עם התובעת (עמ' 48). אברמסון גם אמר כי לאחר שעיריית חולון אישרה את סיפור המסגרת של אלגום "**המשיכה התובעת לפתח דמויות באינטראקציה גדולה מאוד איתי**" (עמ' 48). אברמסון אישר כי "**המסגרת העיצובית**" וחלק מן

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

הדמויות כבר היו קיימות כאשר הגיעה אלגום (לאחר ניסיונות עם תסריטאים אחרים ובהם בת-זוגתו גיין אברמסון), וזאת לאחר שחלק מן הדמויות פותחו על-פי רעיונות משותפים שלו ושל התובעת.

חרף כל אלו, ברור כי יש צדק בדברי אלגום, שעדותה הותירה רושם מהימן, כי התובעת לא היתה יכולה לעצב מבחינה ויזואלית את הדמויות שלא על סמך אפיון הדמויות בתסריט שכתבה, שהרי אין טענה שהתובעת השלימה את עבודתה לפני שהוכן התסריט של אלגום. בסופו דבר, העיצוב החזותי של הדמויות היה חייב להיעשות על-פי התסריט של אלגום, גם אם התובעת החלה עבודתה קודם לכן. התובעת לא טענה כי היא המציאה דמות כלשהי או העניקה לה את השם בו משתמשים בו במוזיאון. זאת ועוד, לא הובאו בפני ראיות המאפשרות לקבוע מה היה חלקה של התובעת ביצירת הדמויות ובאפיון, כפי שהן מוצגות במוזיאון, ומה חלקם של אלגום ובני הזוג אברמסון באפיון הדמויות. לא הוגש בפני התסריט של אלגום, ואף לא סרט וידיאו המראה כיצד מוצגות הדמויות במוזיאון. אין די באמירה שהתובעת ואברמסון "חלמו יחדיו על הדמויות", וגם אין די בכך שהתובעת "זרקה" כמה רעיונות משל עצמה לגבי אפיון הדמויות. כך גם אין זה ברור, כלל ועיקר, מה נותר מרעיונות התובעת לאחר שאלגום כתבה תסריט שבו אפיינה את הדמויות. אין מחלוקת כי חלק מהדמויות הופיעו לראשונה בסיפורה של אלגום, או שונה בעקבות התסריט שכתבה, כגון הדמות "זיג וזג" ו"החפרפרת" (עמ' 48 לעדות אברמסון ועמ' 8 לעדות התובעת). לכן, לא הוכחה מן ההיבט עובדתי-ראייתי טענת התובעת כי יש לה זכויות יוצרים בדמויות עצמן, בנפרד מן הציורים בהם העניקה לדמויות ביטוי חזותי. זכויות התובעת מוגבלות לדמויות החזותיות, כפי שהן מופיעות בציורים ובשרטוטים שיצרה, ולא מעבר לכך. כפועל יוצר מכך, אין כל מניעה שהנתבעות יעצבו מחדש את הדמויות שבתסריט בדרך חזותית שונה מזו שנבחרה על ידי התובעת.

16. המסקנה שאין לתובעת זכויות כלשהן בדמויות אותן עיצבה בציוריה, בנפרד מן הציורים, מתבקשת גם מן הדין הנוגע להגנת זכות יוצרים בדמויות שכאלו. ההלכה היא כי אין מניעה עקרונית להכיר בזכות יוצרים בדמות מתוך סיפור או סרט, בנפרד מן הזכות בסיפור או בסרט עצמו. כך נפסק ברע"א 2687/92 דוד גבע נ' חברת וולט דיסני, פ"ד מח(1) 251, 260-261 (1993), בפרשה בה נדונה זכות היוצרים בדמות האנימציה של הברווז הנודע "דונאלד דאק". כב' השופט י' מלץ אמר שם:

12. בהקשר של דמויות דמיוניות (CHARACTERS) מתעוררת השאלה, אם ניתן להכיר בזכות יוצרים בדמות כשלעצמה (כיצירה דרמטית או ספרותית) בנפרד ממעגל היצירה הרחב יותר בו היא שלובה (סרט, הצגה, סיפור וכיו"ב)... ניתן לאמר, כי התשובה עליה היא חיובית.

13. סוגיית ההכרה בדמויות דמיוניות (מצוירות, מתוארות באופן מילולי, או מגולמות על ידי שחקנים) כמושא עצמאי לזכויות יוצרים, הועלתה לא אחת בפסיקה האנגלו-אמריקאית. בפסיקה האמריקאית גוברת הנטייה להכיר

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

בזכויות יוצרים בהקשר זה, אם כי הדבר תלוי במידת הייחוד והפיתוח של הדמות. העקרון הכללי קיבל ביטוי בעניין (NICHOLS V. UNIVERSAL) (45 F.2D 119 2D, CIR. 1930 PICTURES) שם הציע השופט LEARNED HAND להגן על דמויות דמיוניות באופן עצמאי וללא תלות בהגנה על העלילה, אך סייג זאת בשמירה על ההבחנה הבסיסית בין רעיון וביטוי... נקבע אם כן במפורש, כי דמויות מצויירות (בספרים או בסרטים מצויירים) עשויות להיות מושא עצמאי לזכויות יוצרים, גם בנפרד ממעגל היצירה הרחב יותר בו הן שלובות, וכי בדרך כלל דמויות אלה אכן מפותחות ומגובשות מספיק כדי לזכות בהגנה".

(הלכה זו אושרה לגבי דמות המופיעה ביצירה דרמטית (צ'רלי צ'פלין) בע"א 8393/96 מפעל הפיס נ' Establishment Company The Roy Export, פ"ד נד(1) 577, 592-593 (2000).

16. בית המשפט עמד בעניין גבע הנ"ל (פסקה 13) על הקושי הטמון בהכרה בדמויות מילוליות, להבדיל מדמויות מצוירות, כפי שהדבר הובהר בפסיקה האמריקאית, וזאת לאור העיקרון הבסיסי לפיו אין מעניקים זכות יוצרים לרעיון מופשט, אלא רק לדרך הביטוי שלו. לכן קל יותר להעניק הגנה לדמות מצוירת, אשר זכתה לביטוי חזותי ייחודי שהוא מוחשי וברור (לעיקרון זה ראה גם סעיף 17 לפסק הדין של כב' השופט מלץ). אך מדברים אלו עולה כי ההגנה הניתנת לדמות מבוססת בעיקרה על העיצוב הגראפי לו זכתה. וכך אמר כב' השופט מלץ (פסקה 15):

"כפי שכבר הובהר, ההגנה על דמות מצויירת מבוססת לא רק על איפיונה ועיצוב תכונותיה במופשט, כי אם בעיקר על התיאור הגראפי שלה. למעשה עיקר הגיבוש של הדמות נעשה באמצעות השירטוט הגראפי".

אכן, במקרה של גבע נקבע כי היתה הפרת זכות יוצרים רק משום שנמצא כי גבע "עשה שימוש בדמות מצויירת הדומה לדונאלד דאק בפרטיה הגרפיים" (פסקה 5). ההשלכה לענייננו ברורה: גם אם ניתן להכיר בזכויות נפרדות בדמויות המוצגות במוזיאון, כדוגמת "הינשול", זכויות אלו לא היו משתרעות על דמות של "ינשול" הנראית שונה מהותית מדמות ה"ינשול" שעיצבה התובעת בציריח.

אוסף ואומר כי לא הובאו בפני די ראיות כדי לקבוע אם ניתן להעניק הגנה נפרדת של זכות יוצרים לדמויות נשוא התביעה, בנפרד מן התסריט של אלגום או מן הציורים של התובעת. לשם הכרה בזכות בדמויות, יש להראות כי מדובר בדמויות שהן "מפותחות ומגובשות מספיק כדי לזכות בהגנה", כפי שנפסק בעניין גבע הנ"ל (פסקה 13). אך הצדדים לא הגישו לבית המשפט את התסריט של אלגום, שבהסתמך עליו נעשה העיצוב החזותי בעבודתה של התובעת, ואין גם בפני ראיות לגבי האפיונים המיוחדים של כל דמות ודמות. אך כאמור לעיל, אין לכך חשיבות לענייננו, משקבעתי כי אין לתובעת זכויות יוצרים בדמויות מעבר לעיצוב החזותי שנתגבש בציריח ושרטוטיה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

סיכומו של דבר: ברי כי לתובעת אין זכות כלשהי בדמות הספרותית או הדרמטית שאופיינה בתסריט של אלגום (והיא מכירה בכך), ואף לא הובאה כל ראיה כי יש לה זכות בשם שניתן לדמות כלשהי (כדוגמת "הינשול"), או בכל מאפיין ספציפי אחר. כמו כן, אין כל ראיה שהתובעת זכאית לזכויות יוצרים בדמויות עצמן, אם ניתן כלל להכיר בזכות שכזו לגבי דמויות אלו. לכן, הנתבעות אינן מנועות מלעצב מחדש ובדרך שונה את הדמויות נשוא התביעה על-פי התסריט של אלגום או כל תסריט אחר, תוך שימוש בשם שניתן להן, ובלבד שהדבר יעשה בצורה חזותית שונה מזו המופיעה באיורי התובעת (נספחים 10-1 לתצהירה).

17. דוק: זכות היוצרים של התובעת משתרעת לא רק על הדמויות הדו-מימדיות הנראות בציוריה, אלא גם על דמויות תלת-מימד המבוססות על ציורים אלו. הפרה של זכויות היוצרים בציורים יכולה להתרחש גם בהעתקת היצירה למימד אחר, כגון ביצירת פסלים, משחקים או צעצועים המבוססים על הציור. כך, נקבע בע"א 23/81 הרשקו נ' אורבך, פ"ד מב (3) 749 כי:

"אין חולקין על כך ש"יצירה ספרותית" מוגנת לפי דיני זכות יוצרים גם כלפי המחשה תלת ממדית של אותה יצירה. כך, למשל, נפסק בבית הלורדים בפרשת: KING FEATURES SYNDICATE V. KLEEMAN (1941) AC 417 שהכינו בובות וצעצועים לפי דוגמת 'פופאי המלח', הפרו את זכויות היוצרים של התובעים בשרטוטים לפי אותה דוגמה שפורסמו על ידם בעיתונים שנים רבות קודם לכן ושרטוטים אלה ראויים להחשב 'יצירה ספרותית'."

וכדבריו של המלומד ט' גרינמן בספרו, **זכות יוצרים** (תשס"ד-2003), בעמ' 328):

"העתקה עשויה להתבצע גם במימד שונה מהמימד המקורי. העתקה כזו יכולה להתרחש כאשר יצירה דו מימדית שועתקה במדיום תלת מימדי, או כאשר יצירה תלת מימדית - שועתקה למדיום דו מימדי."

כלל זה קיבל ביטוי גם בהוראות חוק זכות יוצרים החדש, המגדיר "העתקה" ככוללת עשיית עותק תלת-מימדי של יצירה דו-מימדית (סעיף 12(2) לחוק).

לפיכך, ובניגוד לטענת הנתבעות, זכותה של התובעת להגנה אינה מוגבלת לציורים שהיא הכינה, אלא היא משתרעת גם על העברת ציורים אלו לדמויות תלת-מימדיות.

18. הנתבעות טוענות כי הן הבעלים הבלעדי של זכויות היוצרים בציורים ובשרטוטים אותם הכינה התובעת. באופן רגיל, תהיינה זכויות היוצרים ביצירה נתונות ל"מחברה", אך לכלל זה מספר חריגים. סעיף 15(א) לחוק זכויות יוצרים, 1911 קובע:

"בכפוף להוראות חוק זה, יהא מחברה של יצירה הבעל הראשון של זכות היוצרים בה, ובתנאי – שאם היה זה פיתוח, צילום או תמונה והגלופות או

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילן נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

העתקה מקורית אחרת הוזמנו ע"י אדם אחר והוכנו תמונות דבר ערך בהתאם לאותה הזמנה, הרי אם אין כל הסכם הקובע את ההיפך, יהא האיש שהזמין את הגלופה או ההעתקה המקורית האחרת הבעל הראשון של זכות היוצרים."

הנתבעות טוענות כי הציורים הם "פיתוח" של הדמויות, ולכן חלה במקרה זה הסיפא לסעיף 15(1). טענה זו אין לקבל. כפי שנקבע בע"א 360/83 סטרוסקי נ' ויטמן, פ"ד מ(3) 340: "...יש להגביל את פירושים של 'פיתוחים' בסעיף 15(1) לחוק זכות יוצרים לתהליכי יצור, המאפשרים שיעתוק המוני של תהליכים מיכניים, כימיים או אחרים, ותהא הטכניקה לכך אשר תהיה" (פסקה 7). אין קשר בין ה"פיתוחים" בהם עוסק הסעיף, לבין "פיתוח" הדמויות על ידי התובעת, מן המימד הטקסטואלי למימד הוויזואלי. לכן חל הכלל שבסעיף 15(1) לחוק הישן, לפיו התובעת הינה הבעלים של הציורים והשרטוטים שהכינה.

19. טענה נוספת וחלופית של הנתבעות היא כי הן רכשו את זכויות היוצרים בציורים מאברמסון. אין חולק כי איש לא חתם על הסכם כלשהו עם התובעת להעברת זכויותיה בדמויות, והתובעת אף טענה כי לא היתה חותמת על חוזה כזה אלא מעניקה רישיון שימוש ביצירות בלבד (עמ' 13, 16 לעדותה). סעיף 25(2) לחוק זכות יוצרים קובע:

"יכול בעליה של זכות-יוצרים ביצירה להעביר את זכותו, כולה או מקצתה, אם בדרך כלל או בהגבלות, לממלכה המאוחדת או לכל מושבה בעלת שלטון עצמי או לכל חלק אחר של מושבות הוד מלכותו שחל עליו חוק זה, ואם למשך כל תקופת זכות-היוצרים או לכל חלק ממנה, ויכול הוא ליתן כל טובת-הנאה בזכות עפ"י רשיון; ואולם כל העברה או נתינה כאלה לא יהא כוחן יפה אלא אם כן נעשו בכתב ונחתמו ע"י בעל הזכות שחלו בה ההעברה או הנתינה או ע"י בא-כוחו המורשה כהלכה."

בענייננו, ברור שלא נכרת הסכם כלשהו להעברת זכויות היוצרים של התובעת ביצירותיה לאברמסון או לנתבעות, גם אם דרישת הכתב שבסעיף 25(2) לחוק אינה מהותית אלא ראייתית בלבד (למהותיות דרישה זו ראה: ט' גרינמן, **זכויות יוצרים, אמנים ומפיקים**, מהד' מעודכנת 1988, עמ' 1181 ש' פרזנטי, **זכויות יוצרים**, כרך ג', תש"ס, עמ' 61). אברמסון מעולם לא היה הבעלים של זכויות היוצרים בציורים, ולכן לא יכול היה למכור אותן לנתבעות. אברמסון העיד כי מעולם לא קיבל מן הנתבעות תמורה כלשהי עבור הזכויות בציורים (עמ' 55, 59). הוא הודה אמנם כי הנתבעות היו מעוניינות לרכוש את זכויות היוצרים בכל מה שקשור לאלמנטים היצירתיים המעורבים בתערוכה, אך הבהיר כי הנתבעות נהגו להתקשר באופן ישיר עם היוצרים, ולרכוש מהם את זכויותיהם (עמ' 53). כך אכן נהגו הנתבעות עם אלגום (ראה ההסכם ביניהן, נספח ב' לתצהיר אברמסון), וכך נהגו עם אלדר לידור, שכתב את המוזיקה עבור התצוגה (נספח ג'). אלגום מחזקת בתצהירה את טענת אברמסון (סעיף 16 לתצהירו), כי הודיע לנתבעות שעליהן להתקשר ישירות עם התובעת בעניין רכישת זכויות היוצרים ממנה (סעיף 9(ב) לתצהירה). חיזוק נוסף לגרסתו של אברמסון בהקשר זה מצוי בעדותו של שמעון תורגימן, ששימש מנהל פיקוח של הפרויקט מטעם

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

הנתבעות, והיה אחראי על אישור כל התשלומים במסגרת הפרויקט (סעיפים 1-2 לתצהירו). תורג'מן היה נחרץ לגמרי כאשר העיד כי מעולם לא שילם לאברמסון עבור זכויות היוצרים בציורים של התובעת. הוא הבהיר כי התשלום המופיע בסעיף 1.6 בכתב הכמויות (ת/1), אשר הנתבעות טענו כי הוא מהווה תשלום עבור הציורים - איננו תשלום עבור עיצוב הדמות והאיורים, אלא עבור שרטוטי עבודה הנדרשים לצורך ייצור הדמות, וכן עבור ייצור הדמות בתלת-מימד (עמ' 30, 32-33). כך גם העיד אברמסון (עמ' 55, 59). עדויותיהם של אברמסון ותורג'מן מהימנות עלי, ואין בסיס לטענת הנתבעות בסיכומיהן כי עדויות אלו הינן בגדר "קנוניה" נגדן.

20. לאור האמור לעיל יש לקבוע **עובדתית** כי הנתבעות לא רכשו מאברמסון את זכויות היוצרים ביצירות של התובעת ולא שילמו עבורן מעולם, כפי שאף לא היו יכולות לעשות כן מן הבחינה **המשפטית** לאור העובדה שהזכויות לא הועברו לאברמסון או לחברות שבשליטתו. לא לחינם דרש אברמסון מהתובעת להתקשר בהסכם לגבי זכויותיה עם הנתבעת 3, ועדכן בכך את מנהלת הנתבעת 3, הגבי גלעדי (סעיפים 16-17 לתצהיר אברמסון ונספח ד' לתצהירו). לכן אין רלבנטיות להסכמים בין הנתבעות לבין אברמסון והחברות שבשליטתו - תהא משמעותם אשר תהא (זו שנויה במחלוקת בין הנתבעות לבין אברמסון) - בהם נאמר כי כל הזכויות בכל החומר הנוגע לפרוייקט תכנון המוזיאון והקמתו, כולל עיצוב התצוגות, יהיו בבעלות הנתבעת 3, ולא בבעלות אברמסון או מי מטעמו (ראה פירוט ההתקשרויות עם אברמסון בסעיפים 8-22 לתצהיר גלעדי ונספחים א' וגי' שם). הסכמים אלו אינם יכולים לחייב את התובעת בדרך כלשהי, ולהעניק לנתבעות זכויות ביצירות שהיו ונותרו בבעלותה. עובדה היא שהנתבעת 3 מצאה לנכון להתקשר ישירות עם התסריטאית אלגום ועם המוסיקאי לידור, ולא סמכה על ההסכמים שחתמה עם אברמסון. כך היה עליה לעשות גם עם התובעת, ובהעדר הסכמה מצד התובעת - להימנע מלהשתמש ביצירותיה.

וניתן רק לתהות: אם היתה אמת בטענת הנתבעות כי הן רכשו בתום לב ובתמורה את זכויות היוצרים ביצירותיה של התובעת, אין זה ברור מדוע נמנעו הן - ועדיין נמנעות - מלציין במוזיאון לכל הפחות את שמה של התובעת כיוצרת (סעיף 21 לתצהיר התובעת והודאת גלעדי בדיון שהתקיים ביום 23.10.07 עמ' 8 לפרוטוקול), מה שאף מהווה הפרה של "הזכות המוסרית" של התובעת לפי סעיף 4א. לפקודת זכות יוצרים.

21. טענת הנתבעות כאילו לא הכירו כלל את התובעת ולא ידעו על קיומה התבררה כבלתי נכונה. גלעדי הצהירה כי לא הכירה כלל את התובעת, וכי כל הציורים של הדמויות המוצגות במוזיאון הוצגו בפניה על ידי אברמסון בלבד (סעיף 36 לתצהירה ועדותה עמ' 39). היא הכחישה את טענת אברמסון כי הודיע לה שעל הנתבעות להתקשר בהסכם עם התובעת, ואף טענה כי כלל לא ידעה שהתובעת היא זו שנבחרה לאייר את הדמויות (עמ' 45). עדותה של גלעדי איננה מהימנה עלי, ואני מעדיף את גרסתם של התובעת, אברמסון ותורג'מן, ממנה עולה שגלעדי נפגשה עם התובעת

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

וידעה כי היא האדם שנבחר לאיור הדמויות וכי על הנתבעות להתקשר עמה בהסכם לגבי זכויותיה ושכרה.

הנתובעת העידה כי העבירה את פרי עבודתה לאברמסון, והוא העביר זאת לנתבעות (עמ' 13-14) היא לא טענה כי היא עצמה העבירה את יצירותיה לנתבעות. אך הן התובעת והן אברמסון ותורג'מן, העידו כולם כי הנתבעות ידעו שהנתובעת מעצבת את הדמויות, וכי אסתר גלעדי (מנכ"ל הנתבעת 3) נפגשה עם הנתובעת לפחות פעם אחת וידעה כי היא זו שמציירת את הדמויות לתצוגה. הנתובעת העידה כי **"בתחילת העבודה עם המוזיאון נפגשנו עם האנשים מהעירייה... הגב' הזאת גלעדי פגשה אותי..."** (עמ' 12-13). עדות זו עולה בקנה אחד עם עדותו של שמעון תורג'מן, שהעיד כי באחת הישיבות בעירייה בעניין המוזיאון נכחה גם הנתובעת (עמ' 31). גם אברמסון העיד "חד-משמעית" כי גלעדי ידעה על קיומה של הנתובעת, וכי היו לפחות שתי פגישות בהן נכחו השתיים יחדיו (עמ' 49). תזכורת בכתב לקיומה של הנתובעת קיבלה גלעדי ביום 19.5.99 (כשנה וחצי לפני פתיחת המוזיאון), כאשר אברמסון שלח לה העתק מן המכתב ששלח לנתובעת, בו ביקש מהנתובעת הצעת מחיר עבור עבודתה (נספח ד' לתצהירו). אמנם המכתב נשלח ל"מימי איתן", ושמה המלא של הנתובעת הוא מרים בילו (לנתובעת לא היה הסבר לשם זה: עמ' 6); אך במכתב נאמר כי המכותבת היא זו שהכינה את הציורים למוזיאון וטרם קיבלה שכר עבור כך, ומוזר שגלעדי – כך לפי גרסתה – לא טרחה לברר במי מדובר. מכל מקום, גם אם היה ממש בטענת הנתבעות, היא אינה יכולה להועיל להן. בין שידעו על קיומה של הנתובעת ובין שלא – משהוברר כי אברמסון איננו בעל הזכויות בציורים, ברי כי הנתבעות לא היו יכולות לרכוש ממנו את זכויות היוצרים של הנתובעת ביצירות.

22. דוק: סעיף 8 לחוק זכות יוצרים, 1911 מעניק הגנה מצומצמת - כנגד תשלום פיצויים בלבד - למי שלא ידע שקיימת זכות יוצרים ביצירה הנדונה; אין החוק מעניק הגנה כלשהי למי שלא ידע את זהות הבעלים של זכות היוצרים ביצירה, וההגנה הניתנת בסעיף זה איננה כנגד מתן צו מניעה ("לא יהא התובע זכאי לכל תרופה משפטית, פרט לקבלת צו-מניעה או צו-איסור לגבי ההפרה..."). בכל מקרה אחר, אין כל רלבנטיות לתום-לבו של המפר (ראה: א. בלום, **זכויות יוצרים** (תשט"ז), בעמ' 189). כך נפסק בע"א 241/55 **דפוס ניאוגרפיקה ואח' נ' מסדה בע"מ**, פ"ד יא' 890, בעמ' 892, כי סעיף 8 חל רק על מי שלא ידע כלל כי קיימת זכות יוצרים ביצירה הנדונה, להבדיל מאדם שלא ידע כי ה**נתובע** הוא בעל זכות היוצרים. במקרה דנא, ברור שהנתבעות ידעו שקיימת זכות יוצרים בציורים שעיצבה הנתובעת: לטענתן (שהופרכה עובדתית) הן רק לא טרחו לברר מיהו בעל הזכות.

על פי הדין (והדבר נכון גם לגבי זכויות קניין רוחני אחרות), אין קיימת הגנה של תום לב כנגד הפרה ישירה של זכות יוצרים, להבדיל מהפרה עקיפה (ראה דברי בת.א. (ת"א) 1476/96 **Microsoft Corp. נ' אפלקר**, לא פורסם, פסקאות 43-44 (11.9.05), וכן: ש. פרזנט, **דיני זכויות**

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

**ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני**

יוצרים, מהדורה שנייה, בעמ' 211 ו-219; ט' גרינמן, **זכויות יוצרים**, התשס"ד-2003, עמ' 341). זה גם הדין באנגליה: ידיעה אודות ההפרה איננה נדרשת לצורך הוכחתה (ראה):

(**Copinger and Skone on Copyright**, 13th Ed., at pp. 233, 315

כך נאמר לגבי היסודות שצריך בעל זכות היוצרים להוכיח במשפט הפרה בספרו של -

W.R. Cornish, **Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights** (London, Sweet & Maxwell), 3rd ed. 1996, at S. 11-03:

"... he does not have to show that the defendant knew that his copying constituted an infringement. As with other rights of property recognized at common law, the primary exclusive rights may be asserted against even the defendant who honestly believes that he purchased the right to reproduce the work".

ההלכה כי העדר ידיעה על הפרת זכות יוצרים איננו מהווה הגנה מפני הפרה ישירה של הזכות אושרה לאחרונה בע"א 4630/06 **שפר נ' תרבות לעם (1995) בע"מ**, טרם פורסם (8.7.12), פסקה 28 לפסק דינו של כב' השופט ח' מלצר).

23. במאמר מוסגר אציין כי הנתבעות זנחו בסיכומיהן את הטענה שהועלתה בכתב התשובה להמרצת הפתיחה, כי הן רכשו את זכויות התובעת בתנאים של "תקנת השוק", על-פי סעיף 34 לחוק המכר, התשכ"ח-1968, ועל כן הם זכאים ליהנות מן הבעלות בזכויות אלו גם אם יסתבר כי אברמסון לא היה רשאי להעבירן לנתבעות. על כך אומר בקצרה, ראשית, כי לא הוכחו התנאים הנדרשים לתחולת ההוראה של "תקנת השוק". לא הוכח כי הנתבעות רכשו מאברמסון את הזכויות ביצירות של התובעת, וגם אין לייחס להן תום לב ברכישה שכזו, לו היתה מתבצעת, כאשר לא טרחו לפנות אל התובעת, ולמצער לוודא שאברמסון מחזיק בידיו הסכם לרכישת הזכויות מהתובעת. שנית, כפי שפסקתי בעבר, "תקנת השוק" איננה מאפשרת לרוכש של יצירה המפרה זכות יוצרים להמשיך ולסחרה לאחרים, או לנצלה בכל דרך מסחרית אחרת השמורה בלעדית לבעלים של זכות היוצרים (ראה: ענין **אפלקר הנ"ל**, פסקאות 46-50; ת.א. (ת"א) 2267/00 **שפר נ' תרבות לעם (1995) בע"מ**, לא פורסם, 6.4.06, פסקאות 55-61). הלכה זו אושרה בימים אלו בבית המשפט העליון בעניין **שפר הנ"ל** (ע"א 4630/06, פסקאות 44-45 לפסק דינו של כב' השופט ח' מלצר). לכן, גם אם הנתבעות היו רוכשות מאברמסון בתנאי תקנת השוק את יצירותיה של התובעת, הן לא היו זכאיות להמשיך ולהציגן בפומבי, או להעתיקן או לשכפלן בדו-מימד או בתלת-מימד.

24. סיכומו של דבר: התובעת הינה בעלת זכויות היוצרים הבלעדית בציורים ובשרטוטים שהכינה (נספחים 1-10 לתצהירה), והיא זכאית לפסק דין המצהיר על כך. התובעת לא עתרה במסגרת תביעה זו לתשלום פיצוי כספי בגין השימוש הבלתי מורשה שעשו הנתבעות ביצירותיה במהלך השנים: כל שביקשה הוא הצהרה בדבר זכויותיה וצו מניעה שיאסור על הנתבעות להוסיף

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

ולעשות בהן שימוש. לצו זה היא זכאית, משהוכח כי הנתבעות הפרו את זכויות היוצרים שלה בציורים.

וידגש: זכות היוצרים של התובעת מוגבלת לעיצוב החזותי של הדמויות כפי שנתגבש בציוריה ובשרטוטיה שבנספחים 1-10 לתצהירה. הנתבעות אינן זכאיות לעשות שימוש בדמויות בדרך בה הן מוצגות באיורי התובעת (נספחים 1-10 לתצהירה), כיוון שזכות היוצרים בציורים היא של התובעת בלבד. לעומת זאת, לתובעת אין זכות כלשהי בדמויות הספרותיות או הדרמטיות המוצגות המוזיאון, ככל שיש זכות יוצרים בדמויות אלו כשלעצמן – זכות שהיא נבדלת מן הזכויות בתסריט של אלגום או בציורים של התובעת. לתובעת גם אין זכויות יוצרים בשמות של הדמויות, ובוודאי לא בתיאור שלהם המופיע בתסריט של אלגום, או בכל תסריט אחר שנכתב או ייכתב עבור הנתבעות. לכן, אין מניעה מבחינת הנתבעות לפתח דמות בעלת עיצוב חזותי שונה של "ינשול", "טוטם" או "חפרפרת", שאיננה נראית כמו הדמות שעיצבה התובעת ושמופיעה בנספחים 1-10 לתצהירה. אין כל הצדקה להעניק לתובעת מונופולין בכל "ינשול" שהוא, יהא עיצובו החזותי אשר יהא, וכך גם לגבי שאר הדמויות שזוא התביעה.

צו מניעה קבוע

25. לאור הקביעה כי התובעת הינה בעלת הזכויות בציורים ובשרטוטים המופיעים בנספחים 1-10 לתצהירה, מתבקשת מאליה גם הקביעה כי הנתבעות הפרו במשך שנים, מאז פתיחת מוזיאון הילדים בשנת 2001, את זכויות היוצרים של התובעת בציורים אלו. הנתבעות היו מודעות לכך במשך שנים, כפי שנקבע לעיל, למצער מאז פנתה אליהם התובעת בשנת 2003, אך הן המשיכו לעשות שימוש ביצירותיה של התובעת ללא הסכמתה, תוך הסתמכות על טיעונים עובדתיים ומשפטיים חסרי בסיס. אין להקל ראש בקביעה שרשות מקומית מפרה זכות יוצרים, אם נביא בחשבון שעסקינן במעשה המהווה לכאורה גם עבירה פלילית.

הנתבעות טענו כי אינן עושות שימוש כלשהו בחלק מן הציורים שבנספחים 1-10, אך לצורך קביעת ההפרה ומתן צו מניעה קבוע – הסעד היחיד שנתבקש בתובענה זו – די בכך שהן ואברמסון הודו כי הנתבעות השתמשו, ועודן משתמשות, בחלק מן הציורים של התובעת, והכוונה ל"ינשול" ה"חפרפרת", ה"בווייזים", "זיג וזיג", "הטוטם" ו"שומרי היער" (התובעת בסעיף 22 לתצהירה, גלעדי בעמ' 43-44, ואברמסון בעמ' 51 וסעיף 23 לתצהירו). הנתבעות מודות בסיכומיהן כי דמויות אלו, כפי שאוירו על ידי התובעת, עדיין מוצגות במוזיאון (סעיף 12). השימוש במוזיאון בציורים של התובעת המכונים "עץ הפסנתר", "הקוסם הלבן", "אלברט הציפור" ו"דבי הדבורה" – לא הוכח (לטענת אברמסון, שלא נסתרה, לא נעשה שימוש בדמויות אלו במוזיאון: סעיף 23 לתצהירו). אך צו המניעה יינתן לגבי כל הציורים שהכינה התובעת עבור המוזיאון, גם אם לא השתמשו בהם, הואיל

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

והנתבעות לא התחייבו שלא לעשות שימוש בציורים אלו, והן הוכיחו במעשיהן שצו מניעה שכזה נדרש. לגבי "הקוסם הלבן", טען אברמסון כי חברה שבבעלותו (פיצי פוי) פיתחה את הדמות (עמ' 54), אך אין טענה שהאיור שצורף לתצהיר התובעת הוא של אברמסון.

26. הנתבעות טוענות כי התובעת איננה זכאית לסעד של צו מניעה קבוע בשל חוסר תום ליבה והשיהוי המכוון בו נקטה בטרם הגישה את התביעה. הנתבעות סומכות בהקשר זה על הלכות הנוגעות לסעד של צו מניעה זמני. מדובר בהשוואה שאיננה במקומה: השיקולים למתן סעד זמני שונים מן השיקולים למתן צו קבוע, בפרט כאשר מדובר בצו שנועד למנוע הפרה מתמשכת ועתידית של זכות קניינית. ההלכה היא כי שיקול הדעת של בית המשפט להימנע מהושטת סעד למי שזכותו הקניינית נפגעה הינו מוגבל ומצומצם למקרים נדירים, בהתחשב בהיותה של זכות הקניין זכות יסוד חוקתית המוגנת בסעיף 3 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (ראה דעת הרוב ברע"א 6339/97 **רוקר נ' סלומון**, פ"ד נה(1) 199, כבי' השופט י' טירקל בעמ' 242-238, אליו הצטרף כבי' המשנה לנשיא ש' לוינ בעמ' 287, כבי' השופט א' מצא בעמ' 286, וכבי' השופט מ' חשין בעמ' 260-259). אשר להפרת זכות יוצרים (כמו גם כל זכות קניין רוחני אחרת), ההלכה הינה כי מתן צו מניעה להפסקת ההפרה הינו הסעד הראשוני לו זכאי הבעלים, ומתן פיצויים איננו תחליף לכך (ראה: רע"א 6141/02 **אקו"ם נ' תחנת השידור גלי צה"ל**, פ"ד נו(2) 625, 629). אין סיבה שלא להחיל הלכות אלו גם כיום, גם אם סעיף 53 לחוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007 מעניק לבית המשפט שיקול דעת מעט רחב יותר בקובעו: **"בתביעה בשל הפרת זכות יוצרים זכאי התובע לסעד בדרך של צו מניעה, אלא אם כן מצא בית המשפט טעמים המצדיקים שלא להורות כן"** (לעניין זה ראה: א' פישמן אפורי, **"שיקול דעת שיפוטי במתן סעד המניעה: המהפכה השקטה"**, **יוצרים זכויות – קריאות בחוק זכות יוצרים**, בעריכת מיכאל בירנהק וגיא פסח (תשס"ט-2009), בעמ' 535-534). אינני סבור שהמקרה שלפני הינו מסוג המקרים החריגים בהם ימנע בית המשפט ממתן צו מניעה.

27. מסכים אני עם הנתבעות כי יש טעם לפגם בהתנהלותה של התובעת. היא נתבקשה, לא פעם אחת, על ידי אברמסון להסדיר את נושא הזכויות והשימוש ביצירותיה והתעלמה מכך במכוון. הטעם להתעלמות, כפי שהבהירה התובעת עצמה, היה בלתי ענייני או תמוה: היא חשדה שישנם ניסיונות לגמד את חלקה בפרויקט (סעיף 18 לתצהירה). בעדותה טענה כי: **"התנגדתי להגדרה איורים משום שהוצאתי תוכניות מפורטות והיתה עבודה מאד מפורטת ומורכבת וזה לא איורים והתנגדתי להגדרה הזאת"**; ובהמשך: **"הפניה אלי בהצעת מחיר בענין איורים לא נראתה לי רלוונטית כי לא עשיתי איורים אלא עיצובים עם מפרטים לביצוע"** (עמ' 15 ו-17).

זאת ועוד, התובעת לא אמרה לאברמסון או למי מן הנתבעות, אותן הכירה, כי אל להם לעשות שימוש ביצירותיה כל עוד לא נחתם עימה הסכם המסדיר את השימוש בהן. היא ציפתה שבטרם יעשה שימוש בדמויות, יפנו אליה הנתבעות ויסדירו עימה את הנושא (סעיף 20 לתצהירה ועמ' 13 לעדותה). לדבריה: **"מהמקצוע שלי אני יודעת שללא שום ספק ברגע שמישהו רוצה**

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

להשתמש בדבר שיצרתי, הוא חייב לפנות אלי וליצור איתי הסכם ולשלם לי, אסור להשתמש בדמות שלי בלי לשלם לי, ולא העליתי שעירית חולון תשתמש בדברים שלי מבלי שקנתה אותם. עיריית חולון לא פנתה אלי ואסור להם להשתמש בזה". אולם כאשר נעשו פניות מסוג זה אליה - היא התעלמה מהן. התובעת העבירה את הציורים לאברמסון, ולא הגיבה לפניותיו להגיש לו הצעת מחיר עבור עבודתה, ואף לא הודיעה לו או לנתבעות כי אל להם לעשות שימוש ביצירותיה. היא הביאה לכך שהנתבעות המשיכו במלאכת הקמת התצוגה במוזיאון בהסתמך על הדמויות שעיצבה מבחינה חזותית. לו היתה התובעת מבהירה מבעוד מועד כי אינה מעוניינת שיעשה שימוש ביצירותיה, יתכן כי הנתבעות היו פונות למאייר אחר, ובונות את התצוגה על בסיס איוריו. התובעת גם נמנעה מלהגיש בקשה לצו מניעה זמני עם פתיחת המוזיאון, מתוך כוונה, כפי הנראה, לזכות בפיצוי גדול יותר בבוא העת. אלגום העידה כי התובעת אמרה לה "שהיא מחכה שיעשו עוד שימושים ואז יהיה לה יותר נחמד לתבוע כי אז היא תרוויח יותר כסף" (עמ' 28). זה כנראה המפתח להבנת התנהגותה המוזרה של התובעת.

28. אף על פי כן, אינני סבור כי התנהגותה של התובעת מצדיקה לשלול ממנה את הזכות לסעד של צו מניעה קבוע, שנועד למנוע הפרה מתמשכת ועתידית. הכלל, כאמור, הוא כי כאשר צו מניעה נדרש לצורך הגנה על זכות קניינית, לרבות זכות של קניין רוחני, בתי המשפט יעניקו סעד זה כעניין שבשגרה, אלא אם קיימים טעמים טובים שלא לעשות כן. במקרה זה לא מצאתי כי מתקיימים טעמים שכאלה. התנהגותה של התובעת יכולה אולי להוות שיקול במסגרת תביעה לפיצוי שתוגש על ידה, אם תוגש, והיא תובא בחשבון לעניין ההוצאות שיפסקו בתיק זה. אך אין בה כדי להעניק לנתבעות זכות להמשיך ולהפר את זכויות היוצרים של התובעת, כפי שעשו עד כה.

כפי שהובהר בהלכת רוקף הנ"ל, השיקולים שמפעיל בית המשפט במסגרת שיקול הדעת במתן צו מניעה להגנת זכות קניינית הינם: עוצמת הזכות הקניינית שנפגעה; עוצמת הפגיעה בזכות, לרבות היקף הפגיעה ומשך הפגיעה; עוצמת התוצאות של הסרת הפגיעה לגבי הפוגע בזכות; והתנהגות בעלי הדין (כבי' השופט טירקל בעמ' 242, אליו הצטרף כבי' הנשיא א' ברק בעמ' 281). במקרה זה, התנהגותן של הנתבעות עצמן משוללת תום לב: הן מפרות ביודעין את זכות היוצרים של התובעת במשך שנים ומשתמשות ביצירותיה ללא הסכמה, תוך הסתמכות על טענות עובדתיות ומשפטיות מופרכות. הנתבעות ידעו כשנה וחצי לפני פתיחת המוזיאון כי נושא רכישת הזכויות מהתובעת לא הוסדר, וחרף כך פתחו את המוזיאון תוך שימוש ביצירותיה, מבלי להעניק לה, לכל הפחות, את הקרדיט על עבודתה ומבלי לאזכר את שמה. יהיו טעמיה של התובעת להתנגדות לשימוש ביצירותיה אשר יהיו – אין הנתבעות רשאיות לעשות דין לעצמן ולהפר את זכויות היוצרים ואת "הזכות המוסרית" של התובעת ביצירות. יש גם להביא בחשבון כי מדובר בהפרה הנמשכת למעלה מעשר שנים, והגיע הזמן לשים לה קץ. ממילא הודיעו הנתבעות כי הן כבר החלו להיערך להחלפת התצוגה במוזיאון, ושכרו את שירותיה של מאיירת אחרת (כריסטינה קדמון) שלדבריהן הושפעה מעבודתה של התובעת (גלעדי עמ' 46 ואלגום בעמ' 24). עוד הבאתי בחשבון את העובדה

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 2545-07 בילו נ' עיריית חולון ואח'
בפני השופט ד"ר עמירם בנימיני

שהנתבעות משתמשות לטענתן רק ב- 5 דמויות שעיצבה התובעת, מתוך 50 דמויות המוצגות במוזיאון (גלעדי בעמ' 37, 43-44). לכן, אין בצו המניעה משום הכבדה קשה מדי מבחינתן.

עם זאת, נוכח התנהגותה של התובעת כמתואר לעיל, ועל מנת למנוע פגיעה קשה ובלתי הכרחית במוזיאון הילדים ובציבור המבקרים בו, צו המניעה ייכנס לתוקף רק בעוד שנה, באופן שיאפשר לנתבעות להשלים את תהליך החלפת התצוגה (אם לא יגיעו להסכם אחר עם התובעת).

ד. סיכום

29. לאור כל האמור לעיל התביעה מתקבלת בעיקרה. יש לקבוע כי התובעת היא בעלת זכויות היוצרים **בציורים** ובשרטוטים המופיעים בנספחים 1-10 לתצהירה.

30. ניתן בזה צו מניעה קבוע, שייכנס לתוקף בתום שנה מהיום, האוסר על הנתבעות, בעצמן או באמצעות אחרים, לעשות שימוש כלשהו, בדו-מימד או בתלת-מימד, באיזה מן הציורים או השרטוטים של התובעת (נספחים 1-10 לתצהירה).

31. הנתבעות תשלמנה לתובעת הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בסכום כולל של 40,000 ₪. בקביעת ההוצאות הבאתי בחשבון את התנהגות הצדדים, ואת העובדה שב"כ התובעת לא הגיש את סיכומיו וסיכומי התשובה במתכונת עליה הורה בית המשפט (צפיפות השורות).

המזכירות תשלח העתק פסק הדין לב"כ הצדדים.

ניתן היום, י"ד אב תשע"ב, 02 אוגוסט 2012, בהעדר הצדדים.

דר' עמירם בנימיני, שופט